

ÜÇ KİTADA VAR OLMAK

21. yüzyıl, yerel yönetimlerimiz açısından Avrupa, Asya ve Afrika'da olmak üzere, üç kıtaya başlayan açılımın yüzyılı olmalı. Zira, bu üç dünyanın kavşağında kurulan şehirlerimize, tarihin yüklediği bir misyon var. Ancak, onu en iyi şekilde üstlenmek için, bazı konseptüel yenilikler ve araçsal düzenlemeler ile yerel yönetimlerimizin önü açılmalı.

Yerel yönetimlerimizin yurt dışına açılmaları, işbirliğini geliştirmeleri ve uluslararası platformlarda kendilerine sağlam yer edinmeleri hem bir gereklilik hem bir fırsattır. Gereklilik, zira bir yandan dünyadaki eğilim o yöne sevk ediyor, diğer yandan Türkiye'nin tarihi misyonu ve gelişen konumu, yerel yöneticilerimize ayrı bir görev yüklüyor. Açılım aynı zamanda bir fırsat, çünkü avantajlarını iyi kullanarak bu işbirliğine açılmak, Türkiye'nin görünürlüğüne arttırıyor, diplomasinin etki ve ortaklık alanı oluşturma çabalarını pekiştiriyor. Ayrıca, şehirlerimizin tanınmasını sağlıyor ve dolayısıyla turizm, ticaret, yatırım gibi getirilere yol açıyor.

Son bir ay içerisinde üç kıtaya yönelik aktif çalışma yürüten Marmara Belediyeler Birliği, böyle bir vizyonu icra etmeye çalışıyor. Önce 2-3 Aralık'ta Tahran'da, Asya Belediye Başkanları Forumu toplantısına katılan ve 2010 yılı Asya Belediye Başkanları Zirvesinin İstanbul'da yapılmasını bu kuruluşun gündemine oturtan Birlik, bir sonraki hafta, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu yetkililerinin katılımı ile, Güney-Doğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı NALAS'ın genel kuruluna İstanbul'da ev sahipliği yaptı. MBB, 2008 yılında üyesi olduğu bu platformda etkinlik oluşturdu ve ilk seçimli genel kurulda başkan yardımcılığını elde etti. Hemen akabinde, Fas'a giderek Afrika Şehirleri Zirvesine katıldı, Fas'ın ve Afrika'nın belediye başkanları ile yakın ve sıcak temaslar kurdu, işbirliği anlaşmalarına imza attı. Böylece, Türk yerel yönetimlerinin artık Afrika'da güçlü bir şekilde var olmalarının sinyalini verdi. Sadece bir ay içerisinde yapılan bu

atılımlar, diğer sayısız çalışmaların programlı devamı niteliğinde olup, belediyelerimizi nihai hedefe biraz daha yaklaştırıyor: Afro-Avrasya anakıtasında şehirlerimizin merkezî ve vazgeçilmez konumunu geliştirmek ve pekiştirmek.

ŞEHİRCİLİKTE KİTALARARASI TAMAMLAYICILIK

Bilindiği üzere, Avrupa'daki bölgeselleşme süreci, yerel ve bölgesel yönetimlerin yetkilerini ve kaynaklarını artırarak, daha fazla öne çıkmalarını sağlıyor. Avrupa'nın izlediği bu yol, bir "yumuşak güç" etkisi ile diğer kıtaları da etkiliyor. Bu etki, gerek diğer ülkelerin Avrupa'nın gelişmişliğine kendiliğinden özenmeleri ve yolunu taklit etmeleri suretiyle, gerekse özellikle Avrupa Birliği'nin bilinçli bir komşuluk ve dış politikası ile sürdürülüyor. Asya ve Afrika ülkelerinde de artık, aşırı merkezîyetçi yönetim sisteminin gözden geçirilmesi, yumuşatılması ve yerelin daha fazla yetkilendirilmesi eğilimi baş gösteriyor veya en azından tartışılabilir. Asya'nın ve Afrika'nın yerel yönetim sistemlerinin modernleştirilmesi ve yerel demokrasinin geliştirilmesi çabalarında Türkiye çok özel rol oynayabilir. Zira, hem Avrupa ile iç içe olan, hem de kültürel ve tarihsel olarak Asya ve Afrika ile güçlü bağları sayesinde "uyumlu-

luk” avantajı bulunan bir ülke. Bundan dolayı ki, mesela Avrupalılık birikimini komşu bölgelere aktarılmasında çok etkin olabilir. Örneğin, taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartına benzer belgelerin bu kıtalarda oluşturulması için çaba sarf edebilir.

Avrupa, Asya ve Afrika'nın arasında köprü ve arayüz vazifesini icra ederken, Türk yerel yönetimlerinin tamamlayıcılık özelliği öne çıkacak. Avrupa şehirlerinin modernlik ve gelişmişlik birikimini Asyalı şehirlere aktarırken; Asya şehirlerinin insanilik ve sosyallik özelliğini, şehirdeki insan unsurunun kadim tarihinden ve değerlerinden kopmamışlığını, kısacası ruh olgusunu Avrupalı şehirlere hatırlatmalı. Avrupa şehirlerinde, tüm konfor ve düzene rağmen, insan sıcaklığının eksikliği hissedilirken, Asya şehirlerinde ise, binlerce yıllık mirasla gönül bağı sürdüren, misafirperverlik, cömertlik, samimiyet gibi hasletleri yaşatan toplumlara rağmen, modern ve insana hizmet odaklı yönetim eksikliği var. Günümüzde şehirlerin, sadece bina, kaldırım, cadde ve kanalizasyondan ibaret maddi ve mekanik yapıların olmadığı, maneviyatla örülmüş insan dokusuyla canlı organizmalar olduğu gerçeği daha fazla anlaşılmalı. Dolayısıyla, Asyalı şehirlerin maddi, Avrupalı şehirlerin ise manevi yapısını gözden geçirmeleri gerekir. Afrika şehirlerinin özelliği ise, Kuzey Afrika hariç, Asya'ya nazaran daha “genç” olmaları, daha az kadim medeniyetlerin zemininde kurulmuş olmaları ve dolayısıyla toplumsal bilincin ve medeniyet bağlamında aidiyet duygularının daha az gelişmiş olmaları; Avrupa'ya nazaran ise düzen ve modernlik yönüyle geri kalmış olmaları. Bu bakışta, Afrika'nın her iki kıtadan beslenme ihtiyacı var.

Arayüz işlevini üstlenirken, bu vazifenin bereketi ile şehirlerimiz de aynı zamanda her taraftan beslenecek, gelişecek ve tecrübe yönüyle zenginleşecek. Bu yüzden, yerel yönetimlerimizin sınırları aşan ilişkilerde, yerinden işbirliği ve kalkınma çalışmalarında yer almaları elzemdir. Üstelik, Avrupa'da yaygın olan yerel yönetimler arası işbirliği ve temsil platformlarının benzerlerinin son yıllarda Asya ve Afrika'da da geliştiğini görüyoruz. Belediyelerimiz bu çabaları desteklemeli, içerisinde aktif rol oynamalı, liderlik üstlenmeli.

Bu yapıların aynı zamanda, sadece teknik işbirliği güdülerıyla sınırlı kalmayarak, bir kimlik vurgusunu da güttüklerini, bu surette bir anlamda Batı dünyası karşısında konumlandıklarını da görmek mümkün. Yukarıda bahsedilen Asya ve Afrika toplantılarında, bu kimlik ve toplu aidiyet söyleminin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı söylenebilir. Her iki kıtadaki şehirler, adeta öz enerjilerinin, öz çizgilerinin, öz yolunun arayışı içerisinde. Bazı ülkelerin ve bölgelerin güçlü bir şekilde ortaya çıkması ve dünya dengelerinin değişmeye başlaması ile küresel nüfuz terazisinde payı azalan Avru-

pa da, bu bölgelere yönelik yeni ilişki, yeni söylem, yeni ortaklıkları geliştirmenin peşinde. Gelişmiş-gelişmemiş, üstün-zayıf ilişki tarzının devrinin kapanmaya başladığını fark etmek, onu, daha farklı, daha dengeli, daha eşit ilişki düzeyini geliştirmeye sevk ediyor. Bu sistemler ve medeniyetler arası yeni münasebetlerin tesisinde Türkiye'nin konumu ve potansiyeli, hakkıyla değerlendirildiğinde, Batı açısından önemli bir fırsat teşkil edecek. Daha da önemlisi, bu kolaylaştırıcı, buluşturucu ve yakınlaştırıcı fonksiyon, sadece devletler arası düzeye mahsus bir şey değil. Bu çok yönlü etkinin baş aktörleri arasında belediyelerimiz de yerini alacak.

ULUSAL VE YEREL ARASI TAMAMLAYICILIK

Türkiye'nin ulusal düzeydeki kurumlarının dış politikada son yıllarda gerçekleştirdikleri atılım ve açılımı, yerel yönetimlerin çalışmaları desteklemeli. Zira, hedef ülkelerde halka en yakın yönetim düzeyi olan belediyeler üzerinden yurttaşlara nüfuz edeceklerinden, ayrıca, ilişkide buldukları yerel yöneticilerin kendi ulusal ve siyasi yönetimleri nezdinde önemli etki potansiyeli bulunduğundan, diplomatların ve hükümetin “dışarıdan” etkisinden farklı olarak, yerel yönetimlerin “içeriden” etki etme kabiliyeti var. Yerel yönetimlerin uluslararası çalışmalarının, ulusal dış politikayı tamamlayıcı önemli bir güç olduğu gerçeğini en iyi kavramış ülke, Fransa'dır. Bu ülkede, yurt dışı ça-

MBB
Heyeti
Afrika
Şehirleri
Zirvesinde

İşmaları alanında ulusal ve yerel düzeyler arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlayan kurumsallaşmış bir yapı mevcut¹. “Ulusal Yerinden İşbirliği Komisyonu”, bu amaçla hükümet ve yerel yönetimler arasında arayüz vazifesini görüyor; Dışişleri, Kültür, İletişim, Milli Eğitim, Göç, Kalkınma İşbirliği ve diğer bakanlıkların temsilcileri ile belediyelerin ve bölgelerin birliklerini düzenli olarak bir araya getiriyor. Ayrıca, yerel yönetimlerin uluslararası alanda aktif olmalarını pratikte desteklemek için Fransız Dışişleri Bakanlığı bünyesinde “Yerel Yönetimlerin Dış Faaliyetleri Delegasyonu” adlı özel bir birim oluşturuldu. Yerinden işbirliği açısından “öncelikli” ülkelerdeki diplomatik misyonlarda ise, özellikle bu konu ile ilgilenecek, belediyelere destek verecek bir görevli tayin ediliyor. Burada, merkezîyetçi ulus-devlet geleneğinin simgesi olan Fransa, yerel yönetimlerinin dışarıya açılmalarını destekleyerek ve bunu dış politikasının önemli bir unsuru olarak görerek, çarpıcı bir örnek veriyor.

Elbette Fransa’da bu noktaya hemen gelinmedi, ulusal düzeydeki bu bilinçlenme ve sahiplenme, “tabandan tavana” gelen taleplerle şekillendi. Bu tecrübe, yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin işi ele almasını beklemeden, inisiyatif kullanmaları ve sistemi harekete geçirmeleri gerektiğini öğretiyor. Marmara Belediyeler Birliği de, bu yöndeki girişimleri 2010 Çalışma Programına almış bulunuyor.

“Yerel dış politika”², ülkenin dışa yönelik eyleminde başlı başına bir konsept olarak yerleşmeli, ilgili literatürümüze de terim olarak girmeli. Bunun yanı sıra, yerel yönetimlerimizin uluslararası düzeydeki çalışmaları hızlandırmak için önümüzdeki dönemde bazı düzenlemelere ve adımlara ihtiyaç var. Bunlardan birkaçına değinelim.

KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ ARAÇLARI

Yukarıdaki örneğin ışığında, yurt dışı çalışmaları bulunan merkezi idare kurumlarını ve yerel yönetimleri ile birliklerini bir araya getirecek, sekretaryasının, Türkiye Belediyeler Birliği veya Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi tarafından üstlenilebileceği bir koordinasyon platformu kurulmalı. Halihazırda, herkesin adeta “kendi köşesinde” çalıştığı ve diğerlerinin faaliyetlerinden düzensiz bir biçimde, bazen de tesadüfen haberdar olduğu mevcut duruma son verilmeli. Diğer yandan, Dışişleri Ba-

Asya Belediye Başkanları toplantısı, Tahran

kanlığı bünyesinde, yerel yönetimlerin dış çalışmaları ile ilgili bir birim oluşturulmalı; zaman içerisinde de önemli dış temsilciliklerde, yetişmiş, yerel yönetim tecrübesi bulunan görevliler yer almalı. Fransa’nın ve diğer ülkelerin bu konudaki tecrübesinden yararlanılmalı.

Öte yandan, yerel yönetimlerin ve birliklerinin, yurt dışında irtibat bürolarını açabilmeleri için yasal düzenlemelere ihtiyaç var. Günümüzde artık şehirler arası rekabetler yaşanırken, ülkelerin tanıtımının da önemli aktörü olarak şehirler öne çıkarken, bu bir gereklilik. Özellikle günümüzde, Avrupa’nın dört yanından yerel ve bölgesel yönetimler Brüksel’de temsilcilik ve çalışma ofislerini açmışken, Türkiye’nin Avrupa Birliği sürecinde şehirlerimizin de görünürlüğünün ve etkinliğinin artırılması gerekir. Mevzuat engelinden dolayı halen, çeşitli dernekler veya şirketler üzerinden Brüksel’de ofis açan bazı belediyelerimiz, bu çalışmaları daha sağlıklı bir şekilde yürütebilecekler. Belediye, il özel idaresi ve mahalli idare birlikleri kanunlarında, bu kurumların gerektiğinde yurt dışı temsilcilik açabildikleri belirtilmeli. Tabii ki, bu tarz irtibat bürolarının birlikler üzerinden müşterek bir şekilde açılması, belediyelere düşen maliyetleri azaltacağı gibi, koordinasyonu da teşvik edecek.

Devamında, AB’nin kurumsal şemasında yerel yönetimlerin yetkili sesi olan AB Bölgeler Komitesi ile Türkiye arasında bir Karma İstişare Komitesi kurulmalı; belediyeler, özel idareler ve birliklerinin temsilcileri burada söz hakkı edinebilmeli. Tıpkı 1995 yılından beri AB Ekonomik ve Sosyal Komite ile Türkiye arasında kurulan Karma İstişare Komitesi sayesinde STK ve odalarımızın Avrupa’daki muadilleri ile diyalogunu resmi bir kulvarda yürüttükleri gibi, Bölgeler Komitesinin yıllardır teklif ettiği bu yapı, yerel yönetimlerimize benzer imkan sunacak. Bunun için gerekli resmi girişimlerin merkezi idare tarafından yapılmasını temenni ederiz. AB sürecinde yerel yönetimlerin önemine binaen, bunlar süreçlere daha fazla dahil edilme-

¹ Geniş bilgi için bkz: “Uluslararası Kalkınma İşbirliğinde Yerel Boyut”, Birlik Dergisi, Ocak 2009.

² Bkz: “Yerel Dış Politika Geliştirme Zamanı”, Birlik Dergisi, Temmuz 2008

li. Mesela, Avrupa Birliği İletişim Stratejisi Belgesinin tartışıldığı toplantıya, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı davet edilirken, İstanbul Büyükşehir Belediyesi veya belediye birlikleri de davet edilebilirdi.

Yerinden işbirliği ve yerel dış politika, en üst düzeyde önemsenmesi ve teşvik edilmesi gereken bir olgu. Birkaç örnek verilecekse, başbakanın yurt dışı programlarında, iş adamlarının yanı sıra belediye başkanlarının da resmi heyetlerde yer almaları gerektiği gibi. Yabancı ülkelerle yapılan anlaşmalar veya Suriye, Irak, Ürdün gibi bölge ülkeleri ile oluşturulan ortak stratejik kurullar kapsamında, yerel yönetim boyutunun da dahil edilmesi gibi. TİKA'nın Danışma Kuruluna, bakanlıkların ve TOBB'un temsilcilerinin yanı sıra, belediye birliklerinin de üye yapılması vb.

Yerel yönetimlerin, Avrupa'da ve dünyadaki muadilleri ile yoğunluğu gittikçe artan ilişkilerin gerekli tempoda sürdürülebilmeleri için bazı diğer kolaylıklara ihtiyaç doğuyor. Örneğin, 5393 sayılı Belediye Kanununun 74.maddesi, tüm kardeş şehir uygulamaları, uluslararası kuruluşlara üyelikleri ve mahalli idarelerle ortak çalışmalarını İçişleri Bakanlığının iznine tabi tutuyor. Dışişlerinden de görüş alındığı bu resmi süreç aylarca sürebiliyor. Oysa bugün, özellikle AB projelerinin geliştirilmesi konusunda, son derece hızlı ve dar takvimlere uyularak, sıkı rekabet ortamında hareket edilmesi gerektiği göz önünde bulundurulursa, bu zorunluluğun bazen tüm bu çalışmalarını sekteye uğratacak bir engel olduğu anlaşılacak. Yurt dışındaki muadilleri ile ortak proje geliştiren belediyelerimiz de zaten bu izin prosedürüne, yasal zorunluluk olmasına rağmen, çoğu zaman başvurmuyor. Şayet izin alma zorunluluğu devlet açısın-

dan bir tür gerekli "filtre" mekanizması ise, çözüm, bu mekanizmanın başa değil, sona alınması olabilir. Yani, bir belediye veya birlik, meclis kararı ile uluslararası bir yerel yönetim birliğine doğrudan üye olabilmeli. Konu ile ilgili İçişleri Bakanlığına bildirimde bulunulacağı için, merkezi idare bu üyeliğin dış politikaya uygunluğunu kontrol eder; aykırı olduğu anlaşıldığı takdirde ise bir takım yaptırımlara (askıya alma, iptal davası açma vb) sahip olur. Ortak projelerde ve hizmetlerde ise, izin zorunluluğunun kaldırılması bir tarafa, sonradan bildirim işlemine de yer verilmeyebilir. AB projelerinin sayısının gittikçe arttığı günümüzde, bu tür prosedürler ve zorunluluklar sadece kırtasiyeciliği sürdürür. Yukarıda bahsedilen istişare mekanizması zaten, iki düzeyin daha esnek bir biçimde bilgilendirilmesini ve yaklaşımlarda uyumu sağlayacağı gibi, üç kıtada koşturan "atlılar" arasında koordinasyonu da sağlar.

Bunlar ve buna benzer düzenlemeler, yerel yönetimlerimizin uluslararası potansiyelinin önünü açacak ve dünyadaki konumlarını pekiştirecek. Üç kıtada aktif olacak şehirlerimiz ise, Türkiye'nin gücüne güç katacak.

NALAS
Genel Kurulu
İstanbul'da
Yapıldı